

# Славік+Жанка+Дрюня

Олександр Мінович

– Ей, чувак, допоможи!

Андрій оглянувся на сходинки, якими підіймався до гуртожитку, і нікого не помітив, не зрозумів, звідки голос.

– Тут я! Сюда глянь!

На вузькій доріжці, зарослій кущами, неподалік від сходинок стояла інвалідна каляска. В ній хлопець – з вигляду Андріїв одноліток. Одна колоша штанів порожня, завернута до пояса й обв'язана вірьовкою.

– Один момент! Зараз я, почекай... Як мені тут взятися?

– Не гони коней! Спокойно! Бачиш внизу раму – хватайся і штовхай. Тільки не перекинь – будеш відповідати за те, що героя ще раз вкалічив...

З великим трудом викарабкалися до дверей. Правда, прийшлось Андрію стати спереду і тягти інвалідний візок за колеса. В двері вписалися "тютелька в тютельку" – протерлися об одвірок, навіть вм'ятини добрі залишили.

– Приймайте студента-афганця і скажіть начальству, хай двері обтеше, щоб проїхати можна було – нахабно заявив інвалід гуртожитському вахтеру.

Потім до Андрія:

– Давай, дружбан, лапу – почнемо знайомитись. (На простягнутій руці було витатуєвано: "ДМБ-1981" – доказ того, що хазяїн руки цього річ звільнився з армії) – Славік я. Інвалід, герой, афганець. А ти?

– Андрій.

– Будеш – Дрюня! В мене так старшину звали. Ми з ним нерозливовода були. Знать і з тобою зйдемося. Іди попроси, хай нас разом поселять. Будуть ерепенитися, скажи, що я їх тут всіх построю... Чеши-чеши, братуха, не бійся, зо мною не пропадеш. Стій! Мало не забув. Ти звідки?

– З-під Рівного.

– О! Земляки!

– Теж з-під Рівного?

– Не... але у брата жінка з ваших країв, а я тут, недалеко від Києва...

– Дійсно земляки...

– Відразу після школи?

– Ага.

– Так я й думав... Зе-ле-ний...

Андрій оторопів від такого. Не знав як і бути. Ніби й нового знайомця не хотів зобіжати, але й напору його трохи лякався. Повагавшись, вирішив все ж таки поселитися разом.

В кімнаті з вивіскою "Поселення" сиділа спортивного вигляду дівчина з комсомольським значком на грудях, в зеленій формі з написом "Будзагін". Записувала

щось у товстий журнал. На столі лежала намальована червоним олівцем схема гуртожитку. Кожній кімнаті відповідав на листку великий квадрат – в ньому прізвища тих, хто мав там жити.

Хлопець скоромовкою випалив прохання поселити його разом зі Славіком в одну кімнату. Подав студентські квитки. Дівчина, не піднімаючи голови, внесла два рядки в квадрат з номером 113, вийняла з шухляди ключ і поклала біля себе, аж тоді тільки глянула на нового жителя. Безапеляційним тоном видала:

– На потреби студради здай три карбованці! І за дружка теж!

Андрій смикнувся до кишені, однак згадав, що там тільки дві десятки, незрозуміло, які ще витрати його чекають:

– Завтра здам.

– Дивись, не забудь!

В 113-й нікого не було. Чисто, світло, два ліжка з незастеленими матрацами, стіл, два стільці, дві тумбочки.

Славіка кімната задовольнила:

– Ну, от! Наша хата. Скромненько-тісненько, зате на двох. Сусідня, здається, "четв'юрка". Шо ж, будем жить, як то кажуть. А... да... забув... поздравляю тебе, братуха, з поступленієм на юрфак. Станем з тобою прокурорчиками. Ге?

– Я знаю...

– Шо, не хочеш прокурором? А ким?.. Суддью-ой-ой?.. Чи адвокатом? – грошикі лопатою гребсти?

– Чогось мені більше юрисконсультом хочеться... Глянь... який з мене прокурор.

– Воно то – да. Прокурор з тебе не вийде. Хлялий ти... в окулярах, невпевнений якісь... Не... прокурора точно не вийде. Так і бить, іди в свої консули. Кстаті: тоже звучить, не хуже прокурора – "кон-сул!".

– Дякую, що дозволив!

– О! Париувати вмієш – знать не все так погано – не пропадеш. А зараз чимчикуй, Дрюня, по гуртожитку, взнай, де простині й наволочки дають – не будем же на голих матрасах спати.

– Може мені до тої дівчини зайти, що поселяла? До речі, вона з нас по три карбованці просила – на якусь студраду.

– Шо? Хай іде знаєш куда?.. Чи в тебе грошей багато?

– Де там...

– Во! Бачиш: я вже тобі три рублі зекономив. А ти думав – з інваліда вигоди не буде, одна забота. Якщо прийде – направ до мене, я з нею розберуся. Не здумай тільки віддати свою трьошку.

Андрій вилетів у коридор з піднесенням. Збадьорила думка, що не прийдеться з грошима розставатися. Мізерна сума в кишені безперестанку свердлила йому мозок. Повірив у силу Славіка без всякого сумніву. Може й правильно зробив, що з ним поселився.

Славік Байда був без однієї ноги – обрізана вище коліна. На другу, теж

пошкоджену, міг ступати, й ходити з милицями. Проте, ще не звик до такого пересування, потребував підтримки. Домовився з Андрієм, що той допомагатиме.

Зранку хлопцям на пари... Прийшли-прискакали на 38-й автобус... Підступитися не змогли – студенти брали його штурмом. Андрій пробував просити поступитися інваліду, однак ніхто мовби не почув. Кожен ліз, відштовхуючи одне одного, аби не спізнитися на заняття. Не до інваліда. Постояли, не знаючи, що робити – хоч бери й назад іди. Але Славик вчасно придумав вихід: пішли до місця відстою автобусів і попросилися зайти. Водій згледівся. Так і потрапили на свій перший урок.

В університеті все було нове, незвичне, вражало духом століть. Могутні колони Червоного корпусу вселяли пошану, захват і навіть страх. Хлопцям не вірилось – колись тут ходив сам Тарас, а тепер вони...

Ввечері вирішили відмітити перший день навчання.

– Сходи, Дрюня, за вінішком! Замочим наш початок, аби добре вчилася!

– Думаєш, тут можна пити? І що – без цього не обійдемося? Я, знаєш, не привчений.

– Чувак!.. Мужик ти чи ні? Що значить не привчений? Так тре... положено... ти що, не чув про традиції?

– Ні... І грошей у мене кіт наплакав. Розраховую, може стипендію дадуть.

– Яка халепа! З ким я діло маю? Об'я-за-тель-но треба вмазати, щоб голова не боліла! Ти скажи ще, що не пив ніколи... Очкарик мамин!.. Бідака! Біжи вже! Тільки дивись – кислятини не купляй, портвейна там, чи вермута возьми... Запомниш? На тобі – гроші. Бери-бери, у мене ще є.

Тільки налили й підняли за те, аби голова не боліла – гостя в кімнату. Без стуку, мов до себе. Вчорашня Андрієва знайома. Вгледівши випивку, такі очі зробила, немов її кип'ятком облили:

– Нічо собі починаєте першокурснички... Вас же на другий день випруть.

– Не випруть... Ти ж не здаси?.. Чи може здаси?.. – це Славик до неї.

– А що ви думаєте?.. Покривати вас стану?.. Знахабніли: ще не встигли переночувати, а вже пиячите. На першому курсі, з першого дня, а що далі буде?

– Та то ж така традиція, кажуть, – вичавив Андрій.

– Тобі хто таке сказав?.. Сам придумав?.. Ти комсомолец чи ні? Знаєш, що за таке по голові не гладять.

– Ша! Ша! Виключайте цю музику, – знову Славик. – Не треба нас, падружка, лякати – ля-ка-ні. Хочеш на воїна-інтернаціоналіста наїхати? Ну, давай! Давай! Покажи свою доблесть! А чула, що нам фронтовіє положено? Для підтримання духу інваліду...

– Якому інваліду? Чого ви мені тут замилюєте?

– Ану, йди сюда, ану глянь...

Дівчина підійшла до столу і побачила Славкову безногість. Відразу знітилася, присіла на ліжку й замовкла. Потім знайшлася, почала просити вибачення, ледь не заплакала.

– Прощу тебе, тільки коли вип'єш з нами. А інакше – не підходь.

Куди дітися – пригубила. Назвалася Жанною. Сказала, що прослухала чи не почула

від Андрія про інвалідність, про афганство.

- Тепер ти в нашій компанії, - зареготів Славик. - Вже не зможеш нікому сказати, що ми тут порушуєм режим соціалістичного гуртожитку. Пила? - пила... От і попалася!

Коли дівчина покинула кімнату, Байда оцінив її принади:

- Класна тьолка! Гарна! Скажи, Дрюня... А ноги які - очі випадають. Ех би роздягнути, всі принади побачити! З такою закрутити - сьоме небо було б видно.

- Заткнись! Мовчи! Не хочу чути твоїх пошлостей. Як ти можеш?

- І що такого?.. Це ж природа, хлопче... Нормально... А ти жінку по-другому бачиш? Ефемерно?.. Чудак!.. А-а-а... - врубався: ше й не торкав ніколи... Ге? Не цілувався навіть?.. Чого мовчиш?

- Не хочу я відповідати на твої ці...

- Та й так видно... нашо казати... Віддав би мені свої ноги, а то не за призначенням вони в тебе.

- Ага!.. По-твоєму ноги для того, щоб по дівчатах бігати і в гастроном за випивкою. Так, виходить?

- Не кип'ятись, дружбан... Шо ти наче чайник на плиті? Радій краще - зі мною життя научишся, розкумекаю тобі: шо до чого... А то в книжках своїх такого не прочитаєш. Прийде час - не будеш знати, з якого боку приступитися.

На другий день Жанна принесла хлопцям борщу - задобрити. Напустила на себе винуватого вигляду... Старалася бути улесливою.

З того часу потоваришували. Дня не було, щоб не забігла, чимось не вгостила. Порядок в кімнаті наводила, з уроками помагала. Книжки або конспекти які треба - за Жанкою не загорить. Тільки скажи - принесе, зоглядітись не встигнеш. Словом, опіку взяла над хлопцями. Аби приймали за свою, за рівну, дозволяла собі кепкувати над їхніми вадами, виправдовувала свою присутність:

- Ви ж тут обое інваліди: той не ходить, а той майже не бачить... Вам обов'язково няньку треба.

- Добре-добре, крутись, ми не проти...тільки нічо довгого не вдягай, дай хоч надивитися, - брав за своє Славик, заставляв заливатися червоною фарбою Андрія, який протирав свої окуляри і пробував заперечувати, що зір у нього не такий вже й поганий - просто з окулярами краще.

Славик Байда скоро нажив серед студентів доброї шани. Його посвідченням інваліда користувалася майже половина гуртожитку. Коли збирався хтось додому, в село, до батьків, за картоплею й салом, а їхати потрібно поїздом, то стикався з проблемою купити білети. Бувало, цілий день простоювали в залізничних касах попереднього продажу на Пушкінській, і все дарма. Стоїш-стоїш у тих клятих чергах, а перед тобою ще й віконце каси закриють. Зі Славиковим посвідченням - жодних проблем, без всякої там черги. Покажеш його в спеціальній касі для інвалідів - і отримуй білет. На фото касирки не дуже дивилися.

Андрієві Байда заявив:

- Гроші на їжу за мною, а магазин, приготувати, посуду там помити - твої клопоти.

Пенсія в мене непогана і на продаж вдалося дещо захватити з Афгану – хлопці допомогли. То хай у тебе голова не болить – з голоду не попухнем.

– За твій рахунок, виходить, нахлібником буду... Не зручно...

– Дрюня, не заморочуйся. Ти ж тоже будеш участь в хазяйстві брати. Чого ти? Сам подумай: хто мені зготує, хто за хлібом збігає?... Це ж теж чогось варте? Згодись... Ну що ти... Все чесно...

Якось затіяли в комітеті комсомолу над одним студентом-першокурсником судилище. Попався на очі міліції – напідпитку. Прийшла "бумага" на факультет. Так і так, значить, розберіться – вів себе неналежним чином у громадському місці.

Той невдаха – Сашко Легеза, в п'янстві ніколи поміченим не був, може й не пив ніколи. Тихоня. Нижче трави, тихіше води. Але ж треба! Зайшов до старших дівчат, а ті щось відмічали, налили шампанського хлопцю, може від душі, а може посміятися над першаком. Відмовитися було соромно, не школяр же, дорослий чоловік, студент. От і вихилив з півстакана. Є люди, які п'ють і їх на сон тягне, а є буйні – дай погуляти, повеселитися. Сашко, як не дивно – до останніх. Пішов у парк, там став чіплятися до перехожих, розповідати їм про несправедливість ситого життя в Києві, коли на провінції й ковбаси не купиш. Визвали на нього міліцію. Легеза і їм став лекції читати, що вони справжніх злочинців не ловлять, а тільки за п'яними охотяться. Запевняв, що скоро сам стане їх контролювати, нехай тоді начуваються.

Який міліціонер після такого стерпів би, не написав би до університету?

Коли комсомольські збори дійшли до гарячого, і Сашка "пропісочили" хто тільки хотів та хто дуже старався вислужитися, коли залишалось тільки проголосувати за виключення з комсомолу і викинути з універу – ввалився на милицях, наче на танку, герой-афганець Байда з медаллю на грудях. Таку промову закатав – ніхто перебити не посмів, ніхто не насмілювався далі Легезу розпинати:

– Ви що, таварищі камсамольці, отако, за якісь там сто грам хочете людині долю зламати, викинути наче недопалок. Ви тут життя не бачили. А чули хоч коли-небудь, що в Афгані солдати випивають перед боєм, щоб ворога не боятися, щоб інтернаціональний обов'язок виконувати? А знаєте: комсомольці на БАМі п'ють, аби не замерзнути. А чи відомо вам, що Сашко випив не просто так, а через травму моральну – дівчина його покинула, не діждалася, поки він граніт науки згризе?

На спробу комсомольського секретаря вияснити у підсудного, чи дійсно таке мало місце, Байда заявив, що нічого Легеза про це не скаже. Від скромності своєї.

На тому й зупинилися. Спас Славик горе-п'яницю. Відбувся той тільки доганою.

В гуртожитку Андрій хвалив Славика:

– Молодець, Славко! Якби не ти – вигнали б бідного хлопця. Як ти тільки взнав, що його дівчина покинула?

– От чудило! Я твого Сашка двічі бачив, і то – здалеку. А про дівчину... Боюсь, не має він ніякої дівчини... Такий же, як ти – очкарик, звідки в нього дівчина?

– Ти, що – все це придумав, набрехав?... Ввів в оману комсомольські збори?

– Яку оману?... Я їх тупо обставив... Чувака з біди виручив. Може не треба було?..

А?.. Шо мовчиш?.. Може краще його травити, як усі?.. Вигнати?.. Чого ти? Кажи... Скажи, що я начхав на комсомольські ідеали... Ну... скажи... Піди заяви на мене... І Легезі передай, нехай додому збирається...

- Сашка, зрозуміло жалко... Виручив його - молодець, десять раз можу повторити, але ж ти... герой... афганець... і таке дозволяєш... Ім'я своє мараєш брехнею.

- Нашо мені те ім'я?.. Шо з ним робити буду?.. Хлопець zostався, а на ім'я мені начхать. Ім'я... А знаєш, скажу тобі, видам секрет... Зовсім я не герой... ніякий. Зовсім... Поняв?..

- Як то?.. А посвідчення, а медаль?

- Єрунда все... Бою я ніколи не бачив. Привезли нас, мов отару овець, і кинули в наметовому таборі, аби до чужої землі звикали, до гір, пустелі, стрільби... В перший же день накрило снарядом чи міною, навіть не знаю чим. Пряме попадання в мій намет. Розколошматило з десятків і мене з ними. Хто додому в цинку, а кого скалічило отак (тицьнув вказівним на цурпалок своєї ноги). Казали: то ше й не афганці попали, а начебто наші - помилково. Комбат був мужик знаючий - покаліченим вручив по медальці, щоб було з чим додому вертатися. Таке тобі героїство... Поняв?

- Все рівно... ти там був... ранило тебе. Ну не в бою, але ж фактично на війні. А медаль... незаслужено... Це дійсно, виходить, якось неправильно... Жаль, що незаслужено... я тобою гордився. Героєм був для мене...

- Був?.. Значить - прогув... Обійдемося без героя. Може й краще.

Андрій подумав, зважив і вирішив нікому про цю розмову не говорити.

Жанна, прибираючи в хлопчівській кімнаті, знайшла недопиту пляшку вина. Вирішила сховати. Славик відразу виявив пропажу. Без сумніву всякого поклав вину на дівчину:

- Жанка, ми так не договорювались! Хазяйнуй-хазяйнуй, але свої порядки не встановлюй, а то получиш!

- І що ти мені зробиш?.. Я ж, як краще хотіла, сильно вже часто ти в пляшку заглядаєш.

- Сам рішу, що мені робити. Ти ж мені не жінка. На силу не бери, дарма, що спортсменка, справимся... Все таки мужики.

- Не сміши... справляться вони... Та я вас одною рукою покладу - обох, ще й зверху сяду.

- Ану, давай! Тільки, якщо здолаємо тебе, то не жалійся - придумаєм, як віддячити, аби носа не задирала.

Дівчина, не задумуючись, кинулася першою в атаку. Повалила Байду на ліжку і справді сіла зверху. Проте, не врахувала сили його рук. Напевно, крутити колеса інвалідного візка - добре тренуються м'язи. За мить все помінялось. Уже Жанна була знизу, однак пробувала копатися ногами.

- Тримай її за ноги! - крикнув Славик до Андрія. - Лягай всім тілом і не дай поворушитися!

Андрій слухняно виконав команду. Дівчина довго борсалася-пручалася, але

перемогти двох хлопців не змогла. Коли добре зіпріла – попросила відпустити. І тут Байда показав всю свою підступність... Не встигла Жанна отямитися, як півлітрова банка цукру була всипана їй на спітніле тіло, за футболку. Дівчина відчула: неприємно прилипло, було враження, немовби на спину приклеїли щось.

Жанна вискочила з хлопчачих обіймів, наче на пружині була. Прожогом кинулась до себе, розсипаючи коридором цукор. Такого збиткування вона ще не зазнавала.

В 113-ту заглянув сусід-старшокурсник – Вася Левченко, комсомольський вождь факультету. З порогу наставницьким тоном почав вчити життя в університеті:

– Юрфак – це не просто навчання, це школа політичного досвіду. Юрист повинен бути перш за все політиком. Нам прийдеться відстоювати правові інтереси нашої держави, ми будемо стояти не просто на сторожі закону, а на передньому рубежі боротьби за наш соціалістичний устрій. Не всі готові до такого. Є серед нас і випадкові люди. Потрібно бути пильними і виявляти таких! Може хтось говорить не так, анекдоти полюбляє розповідати про нашу партію, чи її керівників, або веде інший, не наш образ життя. Ви, майбутні юристи, прокурори, судді, не повинні проходити повз таке! В нашому комітеті ми завжди готові будемо вислухати вас і вжити відповідних заходів до тих, з ким нам не по дорозі. Уяснили?

– Це, що?.. Стучать ти нам пропонуєш? – посмів зауважити Славик.

– Чому відразу стучать? І звідки ти слово це погане взяв? Викинь та більше не вживай. Я пропоную проявляти комсомольську свідомість, показати вже зараз, що ви готові відстоювати комуністичні принципи. Адже вам належить обов'язково стати членами партії. Не буває суддів чи прокурорів безпартійних. Тому те, що ви бачите або чуєте, повинно доходити до нас, до керівництва. Тепер уясни...?

Доказати не встиг. В агітатора полетіла милиця. Він був ошелешений. Всякого, напевно, чекав, проте такого...

– Що ти натворив? Уявляєш, що тепер буде? Він же просто знесе тебе, мов пилинку з піджака, – перелякано схватився Андрій, коли гість покинув кімнату.

– А що він тут втирає?.. Вербувати нас надумав!.. Ти ба.. Мені ще так в армії замполіт втирав. Там мене хлопці навчили: стукачество – останнє підле діло, на яке може йти людина. То замполіт хоч тихенько це робив, у кабінет свій визивав, щоб ніхто не бачив, а цей нахабно пер, як бик, без всяких там заковирок. Мовби ми якісь жовторотики... Як буде, так і буде... Надіюсь, не посміють обіжати воїна-героя.

– Слухай, ти вже не вперше на цьому спекулюєш. Совість май!

– Хм...То може тре було аби він зробив нас своїми шістьорками. Цього б ти хотів?.. Спе-ку-лю-єш... А чого не спекулювати, коли інших засобів нема?.. Чого?

Андрій бігав за Жанною по гуртожитку, ловив її в навчальному корпусі університету. Вибачався, як міг – і за себе, і за приятеля. Навіть три гвоздики купив, щоб зм'якшити дівчину. Дуже вже хотів її повернути назад. Десь в душі він, не признаючись собі в цьому, радів, що так вийшло. Мав привід до Жанни приступитися. Без цього, наодинці, – не посмів би. Хлопець весь час згадував, як обіймав стрункі, загорілі, пружні дівочі ноги, торкався їх щокою, відчував легку прохолоду її шовкової

шкіри. Це була його перша така близькість із жінкою, її запахом, її притягуючою природою. Це солодко туманило його. Хотілося ще, і ще, і ще пережити такі ж хвилини, такі доторки, відчуття. Тепер Жанна була мрією його потаємних бажань. Він не міг вже викинути її з голови. Волів зробити щось для неї приємне, корисне, важливе, аби тільки віділила йому увагу.

Хто б міг подумати: Славик Байда переживав майже такі ж відчуття. Дівчина теж поселилася в його голові. Тільки бажав він її по-другому, ніж Андрій – по-чоловічі, по-дорослому. Хтів, не як неземну істоту, а як жінку. Корив себе за невдалий жарт і боявся, що Жанка не простить.

Проте вона прийшла... З тиждень не показувалась, зобіжалася, навіть раз видала Андрієві на його моління пробачити: "Напевно краще було б, якби вже згвалтували!", чим перевернула хлопцеві мозок, ніби поставила його вверх ногами, заставила задуматися, яка виявляється незрозуміла-нерозгадана дівоча сутність. Добре, вточнила, що жартувала так.

Жанці були раді. Стали носитися, мов зі склянню. Тепер боялися поворухнутись не так. Скучили за нею.

Дівчина в мислях підмітила, що тепер стало краще. Якось по-новому. Ніби щойно познайомились, ніби перезарядили батарейку.

В нових відносинах у кімнаті висіли любовні флюїди. Хлопці оцінили жертву Жанни, її перемогу над обідою, її милостивість до них. Від цього неначе потрапили в залежність, у невелике рабство до дівчини. А вона зуміла проїнятися: як це приємно бути великодушною, як це, виявляється, може бути хороше: прощати.

Удача не приходить одна. Не встигла вернутися в компанію хлопців Жанна, а вже майже за нею і Вася Левченко привалив. Прямо чудо нежданне. Замість того, аби справді розмазати Славика наче мармелад по скибці хліба, він вирішив з ним помиритися, знайти спільну мову. Мабуть допетрав, що краще героя не зачіпати – хто його знає, що з цього вийде, такі ж на дорозі не валяються. Спрацювала, напевно, захисна реакція номенклатурника-перестраховщика. І почав то як:

– Не злись, друже! Я ж не знав, що в тебе бойова контузія.

– Шо-шо? – підскочив з місця Байда, мов вдарений струмом. Добре, встиг кинути поглядом на раптово зніжковілого Андрія й докумекати чия робота. Силою стримався... Дочекався кінця відвідин неочікуваного гостя і до сусіда по кімнаті:

– Дрюня! Бачу ти мені в адвокати набився?.. Твоя робота?

– Ну що тут такого? Як би я його впокоїв? А так сказав, що в тебе контузія – і похоронив справу... Думаєш – неправильно?.. Нехай би роздув конфлікт?

– Е, знаєш... виправдатися всяко можна, та робити з мене припадочного не зовсім... не зовсім... А... да... виходить, що то ти вже спекулюєш моїми заслугами?.. Ге?... От ти, чувак... бистро погане переймаєш. А казав: я, я... – щирий комсомолец. Ох і дивуєш ти мене, ох і дивуєш. Можу тільки представити до чого докотишся, як ше зі мною трохи поживеш.

Осінь стояла тепла. Туманні ранки змінювались сонячними днями. В обідню пору



навіть припікало. Вода в озері посеред Голосіївського лісу ще нагрівалась до приємної для купання температури. Студенти ходили плавати за першої нагоди. У неділю берег був переповнений – сині, зелені гуртожитські покривала сховали під собою всю навколишню траву й пісок. Мало хто міг всидіти в гуртожитку, коли життя біля озера вирувало.

Славик напросився теж скупатися. Андрій позичив у знайомих хлопців, які тренувалися на університетській спортивній велобазі, велосипед, посадив свого скаліченого сусіда на раму і покрутив педалі в бік лісу.

Боявся за Байду. Чи зможе той сам плавати? Однак Славик так впевнено зайшов у воду і почав гребти руками, що всі сумніви відпали.

Де взялася Жанка... Стала хвалити Славика за те, що так гарно плаває – спровокувала на змагання. Хто скоріше на протилежний берег дістанеться. Забили-перебили. Андрія суддею призначили.

Спочатку Байда вирвався вперед і явно став відриватися від дівчини, проте коли до цілі залишилось зовсім небагато, зашпортався і став начебто тонути. Його голова раз по раз ховалася під водою. Не кричав на допомогу, але й так було видно, що сам не справиться.

Жанна миттю зреагувала і підпливла до невдахи-плавця. Нирнула під хлопця й дала йому схопитися за плечі. Помалу, двоповерхово, почали плисти до ближніх кущів. Славик перехватився правою рукою за живіт дівчини. Коли дісталися берега, довго не відпускав, кашляв і задихався. Згодом осилив себе і розпластався на теплому піску. Попросив Жанку, аби полежала біля нього й тримала за руку, потерла йому груди, щоб кашель пройшов. Так промайнуло з півгодини. Андрієві з протилежного берега здавалося – три, а то й чотири. Не міг діждатися, доки закінчиться ця пригода. Нарешті схопив велосипед та поїхав навкруг озера – везти товариша додому.

По дорозі обговорювали те, що сталося:

– Аби знав – нізащо тебе не повіз, думав ти дійсно можеш у воді без сторонньої допомоги, руки ж он які сильні – мабуть вдвічі за мої.

– Хто тобі сказав, що я в допомозі нуждаюсь?..

– Ніби я не бачив, як ти ледь не пішов на дно раків кормити. Ото було б – втопили б героя! Ніхто б не зрозумів, нащо я тебе туди посунув.

– Дрюня-Дрюня! І який з тебе слідак вийде, коли в твої ці консули не візьмуть? Невже ж ти не бачив, як я пер з початку запливу? Ге?

– Бачити, то я бачив, однак потім в тебе сил не вистачило. Якби не Жанка – хана була б! Молодець Жанка! Ох і сильна! Як вона під тебе – слів не має. Й потягнула... немов на буксирі. Я б ніколи так не зміг.

– Нічо ти не вчував... Дурня я клеїв, а ти повірив. Бачив я, що вона позаду, короче... захтів: дай думаю притворюсь – нехай спасає, хоч притулюся до неї. Коли ще така нагода випаде? Ти б тільки знав: яка вона класна! Я б так міг годинами плисти й днями лежати, коли вона поряд, і коли так приємно мене торкається. Запав я, здається.

Андрій від цих слів немовби задерев'янів, немовби піску в очі сипнули. До самого

студентського містечка не озивався. Дивне, незнайоме до цього почуття, поселилось у нього десь під серцем й починало їсти-мучити. Ревність... Вона прийшла разом з симпатією, думками про Жанну. Ще недавня дружба зі Славіком почала програвати цьому новому, яке й назвати не знав як.

Аби влаштуватися на роботу в студентському містечку, потрібно було мати везіння. Багато студентів шукають підробітку. Добре, коли він поряд з місцем проживання. Андрієві пощастило влаштуватися двірником. Земляк-старшокурсник звільнявся з цієї роботи, шепнув на вухо молодому студенту, щоб швидко біг оформлятися, поки інші не захватять.

Щоранку Андрій став просинатися за три години до виїзду на заняття. Збирав сміття, мів опале листя, згодом відкидав сніг, довбав лід на пішохідних доріжках, посипав їх піском. Сказати, що дуже вже важко – то ні, однак висипатися ніяк не вдавалось. Хіба на парах часом, коли викладач не бачить. Зате копійка появилася. Можна в кіно сходити, на футбол, купити дешеву вдяганку чи взувачку. Став носитися з мрією: Жанку кудись запросити-зводити, проте не знав, як приступитися.

Дні бігли, немов діти до школи. Осінь поступилася зимі. Від цього в 38-автобусі стало ще тісніше. Частину місця зайняли куртки й пальта. Чорношкірі іноземці стали натягувати на себе десяток одєжин – светра на светра, футболку на футболку, сорочку на сорочку.

Йдучи студентським містечком, можна було несподівано зловити сніжку в спину, або й в голову. Студенти списували все більше і більше зошитів, нові книжки стали зачитаними-заяложеними.

Славіку Байді виписали у військовому госпіталі протез. Хлопець довго прилаштовував його до ноги, пробував ходити, освоювати. Виявилось, що це нелегко. Потрібні були терпіння і навички. Протез натирав ногу, залишав синці й болючі сліди. Аби вправно ходити на ньому, тримати рівновагу, треба було тренуватися, міцно стискати зуби від болю. Славік терпів. Йому хотілося швидше стати на ноги, нехай і на такі, з одною чужою. Великим стимулом було перестати бути інвалідом в очах Жанни, взяти якось її під руку, пройтися містом, сходити разом на танці, прогулятися парком. Ніби якраз для такого Байда заходився засвоювати протез. Спочатку він ходив по кімнаті – від стіни до стіни, а згодом налягав на протез все більше і більше. Мучився, але йшов, пересувався, аби добитися свого, аби хоча з вигляду бути таким, як здорові ровесники.

Старання й терпіння зробили своє, результат не забарився. За місяць-другий хлопець ходив, мов на своїх. Правда, помітно шкутильгав, однак міг обійтися без сторонньої допомоги.

Коли накидало кучугури снігу, схватило морозом, у Голосіївському лісі зробили летючу ковзанку. Полили водою високий схил, перетворивши на твердий лід. З крутого пагорба відчайдухи летіли на санях, дошках, на всякому чомусь, що збереже штани, стрімголов униз, ризикуючи на шаленій швидкості врізатися в дерево, зсунутися некеровано по товстих дубових коріннях, збиваючи спину, коліна, здираючи до крові

руки, вгатитися в пеньок і скрутити собі в'язи. Далеко не кожен насмілювався почати з самої вершини. Андрій навіть у думці на таке був неспроможним, а Славіку тільки такого й подавай. Де ще можна показати відвагу, бути не гіршим від інших, першим між них? Байда знімав протез, сідав на шматок товстого картону, і спускався зі свистом у вухах, відчуваючи на собі захоплені погляди глядачів. Те, що він був без ноги, привертало увагу, визивало захоплення його стійкістю, мужністю. Коли приходилося лізти назад угору, він дерся накарачках, чіплявся за виступи, кущі, дерева, піднімався, помагаючи руками, одною ногою, показував таке старання й проворність, що зривав аплодисменти. Чулося:

- Диви-диви, що отой безногий хлопець вичворяє!

- Ото дає, так дає! Ох і герой!

Спітнілий, задиханий Байда тріумфував. Вговорив і Жанку сісти спереду й політати разом з ним. Без нього, напевне, дівчина не насмілилася б, а в міцних обіймах – спробувала. Обом було весело, трохи страшно й наче лоскотно від цього, адреналін шугав у кров і полонив голову дурманом ризику. Обоє відчували ні з чим незрівняне єднання. Летіли ж одним цілим, тісно притиснувшись одне до одного, разом повертаючи, падаючи, коли не вписувалися в поворот, разом ойкаючи і закриваючи од страху очі.

Андрій вирішив задніх не пасти. Боротися за Жанну. Залицяння до неї сусіда по кімнаті додали йому сміливості. Розумів: якщо нічого не зробить, аби повернути до себе дівчину – втратить свій шанс. Маючи гроші, спробував купити білети в гарне кіно. Якраз у центральних кінотеатрах проходив тиждень іноземного фільму. Ажіотаж був страшенний. Кожен хотів хоча б поглядом доторкнутися до таємничого Заходу, мріяли потрапити хоча б на якусь картину. Одного тижня для великого Києва було вкрай мало, а через тиждень все закінчиться і більше не повернеться – смакувати "заграницею" не годилося.

Незважаючи на більшу плату ніж зазвичай, на те, що потрібно було дивитися по два фільми відразу, без перерви, часом двосерійні, на сім-вісім годин, проте нікого це не лякало, хоч було незручно й важко всідіти. Про польський "Ва-банк" ходили чутки, як про надзвичайний, класний фільм. Такого в радянських кінотеатрах не показували.

Однак Андрієві не повезло. Скільки в чергах не стояв, ні до чого не достоявся. Взяв білети на оперету – ці бери скільки хочеш. "Циганський барон" йшли дивитися заядли оперетомани та іногородні студенти – потім буде про що розповідати, коли зі столиці у провінцію повернуться.

Жанка в театрі ще не була – пішла з цікавістю. При кінцевих запальних сценах з танцями-співами артистів у барвистих костюмах аж підскакувала від задоволення. Плескала в долоні разом з Андрієм – на другий день руки боліли.

- Ну вгодив, так вгодив ти, Дрюнька! Не чекала, що так буде весело. Такі танці, такі голоси, такі файні кавалери! Ух! Спати не буду! Дай, за це в щочку поцілую... Ну, що ти знітився? Я ж по-доброму, по-дружньому...

- От, якраз по-дружньому й не хочеться...

- А, як іще?.. - Жанна кинула на хлопця здивований погляд, мовби вперше його побачила.

- Ніби не знаєш...

- Ого!.. Не даремно зі Славіком живеш...

На більше Андрій не наважився. Проте, це був його день. Коли вийшли з автобуса, супутниця не змогла йти сама - високі каблуки нових, вперше взутих модних чобіт, не тримали дороги, ковзали по заледенілому тротуару. Змушена була схватити хлопця під руку й міцно тримати, мимоволі притулилася до нього всім тілом. В Андрія від щастя серце забилося - так би йшов, хоч цілу вічність.

З цього часу вискакували разом то в кіно, то в парк, то в бібліотеку. Не змовляючись, Славіку про таке не казали. Таїлися, самі не знаючи чому.

Андрій виявився гарним оповідачем. Міг годинами розповідати, здається, про все на світі. Те, що закладалося роками до його голови, тепер згодилося. Захоплюючи історії, ліричні вірші, цікаві спогади - лилися потоками на вдячну слухачку, якою виявилася Жанна. Таким романтизмом, такою тонкою музикою життя, її ще ніхто не окутував. З Андрієм вона ніби переживала щось придумане, тонке, ніжне, таке, яке зустрічала хіба в книжках про фантазії середньовіччя, в яких дами слухають на балконах серенади кавалерів. Хлопець немовби брав Жанну в полон своїх думок, своїх слів, свого світу, свого чудового гумору, чогось приємно-невловимого... А вірші... вірші написані ним самим хотілося слухати й слухати:

Кроки твої я вловлю серед тисяч,  
Подих твій чую крізь натовп строкатий.  
Де мені сили набратись - зректися  
Всього, що мішає тебе відчувати.  
Погляд твій можу зловити крізь стіни,  
Нервом найменшим його я сприймаю.  
Лише тобою живу без зупину,  
Лише тебе я безмірно бажаю.

Славік вирішив поговорити з Жанною, поставити всі крапки над "і". Зловив момент коли залишились у кімнаті вдвох. Лежачи на ліжку, схватився за око, ніби в нього щось попало. Довго жмурився, сичав, начебто від болю, а потім попросив дівчину глянути, що там. Жанка, не підозрюючи "підвоху", присіла коло хлопця й нахилилася близьенько до його обличчя. Мить - і Славік обхватив руками її шию, міцно вп'явся в губи поцілунком. Дівчина від такої раптовості на хвилюк наче втратила себе, не розуміючи ситуації, однак тільки на малу хвилюк. Згодом зуміла вирватися і з усіх сил вліпила нахабному залицяльнику щемкого ляпаса.

Той теж такого не чекав - весь несподівано зачервонівся, майже перелякано закліпав очима, схопився руками за щоку і якимось зіщулився, посунувся до стінки, мовби чекаючи нового нападу.

Від такої неочікуваної реакції недавнього нахаби розлючена Жанна зареготіла:

- Що, герой, не чекав?.. Думає пройде?.. Ех ти... а вдавав такого досвідченого...

Виходить, не знаєш, як і до дівчини підійти?.. Все силою хочеш?.. Вважав, що ото саме так і можна починати?.. Чому очі ховаєш?.. Будеш мати науку, коли руки схочеш розпускати.

Жанка ще довго насміхалася над Славиком. Знічений його вигляд будив у неї приступ-бажання всіляко кпитися й дражнити невдачу.

Нарешті їй це надоїло, а Байда теж встиг потроху оговтатися.

Сіли за стіл, відчуваючи потребу поговорити. Почав Славик:

- Скажи-но, що зовсім не подобаюсь?.. Здавалося, ти таку увагу мені вділяла: на озері спасла, опікувалася... Хіба не було тобі добре зі мною, коли з гірки разом літали?.. Я ж чув, як ти вжималася в мене, обіймала, дихала прямо в шию, у вуха коли падали... Так мені класно тоді було з тобою... Шо... ти такого... не?..

- Та, ні! Чого ж?.. І мені подобалось... Тільки інакше, по-другому, не так, як ти сам собі напридумував. Просто добре - і все. Нічого більше. Сприймала, що ми друзяки. Та й опікувалася теж по дружбі, компанія ваша завжди подобалась. Що, вважаєш, по дружбі не можна?.. Не так треба?.. Якась окрема форма є для цього?

- Не знаю я... Може й так... Але мені здавалося...

- О!.. Славик... ключове слово: "зда-ва-ло-ся"! Здавалося... - кумекай вже нарешті. Тобто нічого такого - просто тобі так зда-ва-ло-ся... В'їхав?

- Чуть-чуть... Але скажи: що зовсім-зовсім?..

- Що значить зовсім-зовсім?.. Ти мене чуєш?.. Я ж тобі чітко все сказала... чого тут додати... Дружба в нас з тобою... Друж-ба!.. Розумієш?.. Ти хороший хлопець, відкритий, порядний, вмієш заступитися за інших. Я ціную це, тому й підтримую з тобою стосунки, тому й заглядаю до вас за першої-ліпшої... Однак, то все не те...

- Здається догадався: не хочеш діла з калікою мати?

- Оп-па! Так не чесно, Славчик... Ти спекулюєш... При чому тут твоє каліцтво? Невже думаєш, таке мене могло б зупинити? Вже ж трохи знаєш яка я... Що таке кажеш?..

- А шо?.. Шо тоді в мені не так?.. Чим я тобі не підхожу?

- Знов за рибу гроші... Все так... але немає між нами іскри... чи то, як це назвати, сама не знаю... Ну, словом... немає такого, щоб ми стали парою.

- То в тебе немає...

Студентське веселе, гамірливе життя з'їдає час, мовби весняне сонце тонкий сніг. Дні лопочуть за днями, неначе малеча по калюжах. Ще недавно була зима, дивись - а вже й позеленіло, потягнулося дрібними пагонами-росточками до синього неба.

Здати весняно-літню сесію - і перший навчальний рік закінчиться. Хоч і покорпіти треба над стосами книжок, напружити добре голову й мозок, та це ж - ненадовго. Помитарився трохи, та - гуляй, Вася! До ще більших веселощів.

113-а іспити вчила втрюх, із Жанкою. На вулицю майже не виходили. Не хватало дня - захвачували ночі. Щоб спати не хотілося, ставили ноги в миску з водою. Жанна здебільшого читала, а хлопці слухали. Їм так краще заходило. Зубрили, писали заготовки для таємного використання: "шпори", "бомби". Часом схилялися разом над

конспектом з якогось там римського права, і їхні голови стикалися в одне ціле – русяво-триголове.

Ніщо так не кріпить дружбу, як спільна праця, як спільне намагання дійти до цілі. Напевно, ніколи їхнє товаришування не було таким міцним, таким, здавалося б надійним.

Після останнього екзамену Андрій з Жанною вирвалися нарешті з кімнати на волю. Раніше сесія такого не давала.

Цілий день провели не роз'єднуючи рук. Все навколо було їхнім – вулиці, квіти, дерева, сонце, небо і Дніпро, навіть про їжу забували. Якби не потреба вернутись в гуртожиток до закриття – так би й гуляли, не згадавши про світ поза ними.

Славик пронудився без компанії до пізнього вечора. Ніяк не міг второпати, куди ділися дружбани-сусіди. Кілька разів навідувався у сусідню кімнату, проте там казали, що Жанна ще не приходила. Тривожитися став – якби нічого не трапилося. Ніч на дворі, а їх все нема й нема.

Вирішив вийти глянути, може зустріти треба, може Дрюня на своїй роботі забарився, може знає, куди Жанка поділася.

Попрямував до географічного корпусу, де дружок зазвичай мітлою махає. Однак ні шурхоту, ні людей. Темінь... Тиша... Хіба що запізнілий студент швидко проскочить, аби двері гуртожитку перед ним не зачинилися.

І раптом – знайомий сміх... Його ні з яким спутати не зміг би. Відрізнив би, якби й цілий гуртожиток сміявся.

Жанка!!!..

Вона стояла з кимось в обнімку біля тополі. Хтось заводив дівчину до явно незвичного сміху. Якогось такого, що йшов ніби з самої дівочої глибини, якогось такого радісного, що ніяк інакше ніж щасливим назвати було не можна.

"З ким це?" – гулькнуло в Славіковій голові. "Хто наважився?.. Хто посмів?.. Кого вибрала?"

В цей час пара вийшла зі сховку, і Байда побачив Андрія.

"Як?.. Як?.. Як?.. З цим очкариком?.. Як?.. Потайки від мене... Як?.. "

Славіку хотілося завити вовком, забитися в конвульсіях, впасти на землю, мов вдареним блискавкою. Всякого, всякого міг чекати, але щоб такого... Щоб Жанка була з Дрюнею, не з ним, а з Дрюнею – в голову не вкладалося, вірити не хотілося. Бачити таке було нестерпно, боляче, гірко.

Байда став неначе п'яний, не розумів куди йде, що робить, де знаходиться. Схаменувся тоді, коли дійшов аж до іподрому. Там простояв з годину в тіні мовчазної похмурої нічної споруди, яка наче стала тиснути йому на плечі, вдавлювати в землю. Нагадала пораненого на бігах коня. Іподромівська картина про цього, баченого колись, коня чомусь полізла до хлопця, немовби кадри з фільму.

Коли вернувся назад – не пам'ятав. Очнувся на лавчині, біля гуртожитку. Там і просидів до самого ранку.

Різні думки насідали, різне вертілося, не давало спокою.

Спочатку верхи насіла лють-злість і дика ревність. Хотілося піти й розтерзати недавнього друга, забити до смерті, закатувати. На Жанку чогось так не йшло, тільки на Дрюню. Тільки його бачив винуватцем, зрадником, підступним ворогом, який вкрав найдорожче. Тільки того, за кого ще вчора міг би піти у вогонь і воду, того з ким цілий рік їв з одної миски, спав голова в голову.

Може й добре, що гуртожиток на ніч закривають. Може й добре, а то не знати, чого б накоїв, на що б спромігся.

Коли відступає нічний морок – з ним і лихі мислі. Виявилось: з сонцем прояснюється не тільки на землі, а й в голові. Обдумавши, проживши наболіле, напавше зненацька, Славик рішив піти іншим шляхом – не творити зла. Згадав скільки доброго, гарного приємного мав на протязі року з Андрієм і Жанною.

До себе не зайшов. Подався прямо до Червоного універу. Сьогодні там мала бути зустріч з двома героями-афганцями. Ще один такий учився, на історичному. Комітет комсомолу хотів провести агітаційний захід – перед начальством засвітитися і молодь виховати в партійному дусі.

В переповненій залі історик вийшов на трибуну першим. Кидався завченими словами про інтернаціональний обов'язок, про вірність комсомольським ідеалам. Впадав у малоймовірні чи то спогади, чи то видумки. Стріляв над головами слухачів з автомата, мінометів, схилявся від ворожих куль, старався так, наче саму війну покликав на допомогу. Зірвав бурю оплесків, і в славі сів на своє місце в президії.

Від Байди чекали ще більшого. Знали, що він на слівце і міткий, і гострий, може такого розказати – ніде не прочитаєш.

Однак такого...

Славик неначе з "катушок зірвався". Наговорив, викинув із себе, мовби на самогубство пішов. Примусив змовкнути-застигнути залу так, що ніхто й поворухнутися не смів:

"... Ніякого інтернаціоналізму там не було, ніякого втручання нашого там не потрібно, жили собі люди, хай би й жили, самі б у себе розібралися, не хотіли вони наших порядків, не могли змиритися з ними, в них зовсім інший уклад, інші звичаї, сильна віра, нічого нам було лізти, нести їм війну, вбивати цілими сім'ями, кишляками, без розбору – малих, старих, немічних, тих, хто брав зброю, й хто не брав..."

Це таки дійсно було самогубство.

Байда йшов з трибуни, наче на страту. Вирок ішов за ним вслід. Розумів – древніх університетських колон, шумливих коридорів, аудиторій, просякненого молодістю гуртожитку, омріяного студентського життя йому більше не бачити. Від набагато гіршого спасало тільки його поранення й медаль.

Ніхто, ніхто й додуматися не міг, що він тільки-но пожертвував собою ради друзів. Ради Жанки і Дрюні. Переміг самого себе, свою біль, страждання і бажання помсти. Аби не спокуситися бачившись з ними, аби не дати собі змоги стати проти ДРУЖБИ.